

Culemborg, 31 december 2017 - Oudejaarsdag

Tekst: Lucas 2: 22-40

Thema: 'De lofzang gaat'

Voorganger: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Het is een aandoenlijk beeld voor oudejaarsdag: de oude Simeon en Hanna met de jonge Maria en Jozef rond het kindje Jezus in de tempel. We zien het oude Israël en het jonge Israël, en het kind dat de toekomst voor Israël en de wereld bij zich draagt. Een mooi beeld op de drempel van oud en nieuw.

Nu staat er niet in de tekst dat Simeon, evenals Hanna, ook oud is. Maar zijn lofzang lijkt er wel er wel op te duiden, want hij zingt dat hij nu wel mag sterven, nu hij de Messias heeft gezien. Zo'n uitspraak verwacht je niet van een jonge man.

Bovendien past het ook in de compositie van Lucas. Want het begint met de oude Zacharias en Elisabeth, die kinderloos zijn. Zij symboliseren het oude Israël zonder verwachting. Dan komt het jonge stel Maria en Jozef, ouders van de Messias die Israël bevrijden zal. En dan de oude Simeon en Hanna. Ook zij vertegenwoordigen het oude Israël, maar nu het Israël dat ondanks alles nog steeds verwachting koestert, profetische hoop die nog niet is uitgedoofd.

Van het grote Israël uit de tijd van koning David was alleen Juda nog over, dat leefde onder Romeinse bezetting. Maar hoeveel ellende Simeon en Hanna ook hebben gezien, hoe lang zij en hun volk ook hebben gewacht, in hun harten is het vuur van verwachting blijven branden. Door dat vuur van de Geest was aan Simeon geopenbaard, dat hij niet zou sterven eer hij de Messias zou hebben gezien. En Hanna was dagelijks in de tempel om te bidden voor de bevrijding van Jeruzalem.

Met andere woorden, na vier Adventzondagen van verwachting en na onze viering van het Kerstfeest, leven we vandaag, op oudejaarsdag, nog steeds in tijden van verwachting, verwachting die opklaart in de tempel bij het zien van dit Christuskind.

Het is niet de bedoeling dat we na Advent en Kerst weer terugvallen in de sleur en oppervlakkigheid van het oude leven. Integendeel, het evangelie brengt ons verder op de weg van verwachting, verwachting en dankbaarheid die openbreken in een nieuwe lofzang: "Laat Heer, uw dienstknecht nu maar gaan, want mijn ogen hebben uw redding gezien."

Het is de derde lofzang in de drievoudige compositie van Lucas. De oude priester Zacharias, die met stomheid geslagen was, vond weer woorden in zijn lofzang Het jonge meisje Maria wordt een fiere vrouw van Israël in haar Magnificat. En nu de lofzang van de oude Simeon.

In elk van die lofzangen komen oud en nieuw bij elkaar. Alle jaren van Israëls ellende, ballingschap en onderdrukking komen erin naar boven. Alle pijn en verdriet, alle spijt en mislukking van kort en langer geleden worden erin gevoeld. Maar "machtigen zullen van hun troon worden gestort, en eenvoudigen zullen worden verhoogd", zo zingt Maria. Ze zingt zoals Mirjam, - de zus van Mozes -, na uittocht uit Egypte. Maria zingt een groot Gloria, waarin alle Kyrie van haar volk wordt opgenomen en overstegen.

Maar wat wonderlijk eigenlijk om, zoals Zacharias, Maria en Simeon, zó opgetogen te zingen in drie lofliederen bij een kindje dat nog moet komen of nog zo klein is. Er is nog niets aan de politieke en geestelijke situatie van Israël verandert, en toch wordt er al gezongen, vanuit het diepste van hun hart.

Dat kind is eigenlijk maar zó'n klein en weerloos teken, en toch weet het zulke grote verwachtingen te wekken, zulke diepe emoties te raken, zulke ontroerende lofliederen los te maken. Een aanwijzing voor ons vandaag, om op de drempel van oud en nieuw ook stil te staan bij kleine tekens in ons leven, in de kring van onze gemeente, in onze wereld, die als kleine tekens toch veel betekenen en veel beloven, misschien wel raken aan veel verwachting.

Er is zoveel niet goed in ons leven en in deze wereld, zoveel gebroken, zoveel hopeloos, en dan toch dankbaar kunnen zijn vanwege momenten, mensen en ervaringen die je troost geven, hoop voor de toekomst, vrede voor je hart. Misschien moeten we dan ook de aanwijzing van Lucas volgen, dat je zulke troost, hoop en verwachting kunt uitzingen in een loflied, niet een liedje waarin we ons verdriet overschreeuwen, maar een loflied waarin alle kyrie wordt opgenomen en op een hoger plan gebracht.

Dat is de kracht van zingen, van een lied: niet alleen dat je de pijn dieper voelt, maar ook dat je die zingend op kunt nemen in een beweging van vreugde en verlangen. Dat zie je in de Psalmen en ook in de Cantica van Zacharias, Maria en Simeon. In een lied *voel* je meer: je pijn, je vreugde, en zingend *geloof* je ook meer.

Jullie herkennen dat misschien wel: er zijn van die geloofsteksten die je moeilijk kunt geloven wanneer je ze leest. Maar zingend kom je bij de ziel van de tekst, en zing je meer dan je met je verstand voor waar durft te houden. Een voorbeeld van zulke liederen zijn ook het Kyrie en Gloria dat we gezongen hebben: 'Nobody knows the trouble I have seen', een aangrijpend Kyrie waarin toch steeds het 'Glory Halleluja' klinkt. En dan 'Go, tell it on the mountain', een feestelijk kerstlied.

Eigenlijk *heel wat* om als voornamelijk blanke gemeente zulke negro-spirituals zingen. Ze stammen uit de 19de eeuw en werden gezongen door zwarte slaven, die vreselijk moesten lijden onder de heerschappij van witte meesters, ook van Nederlanders. Hoe was het mogelijk voor slaven zulke liederen te zingen, nog zoveel geloof en verwachting bij je te dragen, als je zo werd geslagen en vernederd door blanke christenen? Hoe kun je christelijke liederen van hoop zingen in zulke omstandigheden?

In de Barbarakerk vind je op één van de zuilen een bronzen gedenkplaat, aangebracht in 1952 in aanwezigheid van koningin Juliana, ter herinnering aan de doop van Jan van Riebeeck in 1652 in onze kerk. Met Jan van Riebeeck begon de slavernij en apartheid in Zuid-Afrika. En nu zingen wij negro-spirituals van zwarte mensen die moesten lijden onder onze voorvaderen.

Ik vertel dat ook, om ook op oudejaarsdag voor de dag te komen uit de misschien zwaarmoedige binnenkamer van ons persoonlijke lief en leed. Wanneer we bij dat kleine kind van Bethlehem de lofliederen zingen van Zacharias, Maria en Simeon, komen we midden in de grote wereld van politiek en macht te staan, van recht en onrecht, van welvaart en hongersnood.

Maria zingt over machtigen die van hun troon worden gestort, Hanna vertelt over de verlossing van Jeruzalem en Simeon zingt over de bevrijding van Israël. In hun 'zingend geloven' denken ze niet alleen aan hun persoonlijke geluk, maar zingen ze voor Israël en heel de wereld. Ongetwijfeld dachten Simeon en Hanna, - net zoals de meeste van Jezus' volgelingen -, dat de nieuwe Messias hun volk zou bevrijden van de Romeinse bezetter.

We weten dat het anders is gegaan. Jezus bleef geweldloos, werd niet de aanvoerder van een politieke richting of een leger. Maar dat betekent niet, dat geloven in Hem een kwestie is van privé-geloof zonder politiek en maatschappij. Bovendien ligt voor Jezus de diepste scheiding tussen goed en kwaad niet tussen ons en onze vijanden, tussen Joden en hun vijanden, maar tussen goed en kwaad in ons *eigen* hart.

Geloof heeft politieke dimensies, maar het front waar de strijd gestreden wordt ligt in de eerste plaats in ons eigen hart. De Messias maakt een scheiding tussen goed en kwaad die dieper gaat dan de scheiding die wij maken tussen onze vrienden en onze vijanden - het is een scheiding die dwars door onze eigen ziel en leven gaat, met alle crisis en pijn van dien.

De strijd tegen het kwaad begint geweldloos, maar wel confronterend, in onze eigen ziel. Laat ik een actueel voorbeeld geven in lijn met de negro-spirituals die we hebben gezongen. Ik bedoel de Zwarte Piet discussie. Veel witte mensen, misschien wij zelf ook, waren boos en verontwaardigd dat zwarte mensen ons mooie kinderfeest, - onderdeel nog wel van ons nationale erfgoed -, durven te bederven. Ze lijken ons zelfs uit te maken voor racisten.

Maar misschien zouden we ons - als we wit zijn - toch wat meer kunnen verplaatsen in de gevoelens van zwarte mensen, een minderheid in onze witte wereld die afstamt van slaven. Zij zongen als eersten over 'Nobody knows the trouble I have seen'. Ik ontdekte tijdens de Zwarte-Piet discussie, dat ik zelf nog wel moest leren me meer in te leven in het gevoel van zwarte mensen.

Waar halen wij de vrijmoedigheid vandaan liederen te zingen van zwarte slaven met een gedenksteen voor Jan van Riebeeck in onze kerk? Hoe zou het voelen als zwart kind St. Klaas te vieren met Zwarte Piet als de joker en hofnar van jouw zwarte volk, - jij, zwarte jongen of zwart meisje als vanzelfsprekend hulpje van die zwarte clown?

In witte onschuld kunnen wij ons oprecht van geen kwaad bewust zijn, onze intentie kan goed zijn, we bedoelen het goed, - maar weten we ook hoe zwarte mensen zich voelen? Hebben we empathie, inlevingsvermogen? Want dat is wat Jezus als het eerste van ons vraagt op allerlei vlak, empathie voor melaatsen, tollenaars, prostituees, vreemdelingen en vluchtelingen.

We bedoelen het goed, maar goede bedoelingen zonder empathie kunnen zo verkeerd uitwerken. De Joodse leiders zijn zich ook van geen kwaad bewust, en Pilatus wast zijn handen in onschuld. Maar Jezus wordt wel aan het kruis geslagen, want zijn leiders voelen zich diep getergd en zijn volk teleurgesteld. Een zwaard zal door de ziel van moeder Maria gaan.

Intense emoties weet het Christuskind bij ons los te woelen, als Hij groot is geworden. Hij confronteert ons met blinde vlekken, met zelfingenomenheid, vijandsbeelden, gebrek aan compassie voor mensen die anders lijken dan wij.

Hij gooit onze vijandsbeelden in de war. Hij zal zelfs de dromen van Simeon en Hanna in de war gooien, want Jezus zal Israël *niet* bevrijden van de Romeinen, omdat Hij dieper wil gaan dan de

strijd tussen ons en onze vijanden. Hij brengt ons bij de strijd in onze eigen ziel, met ons eigen kwaad, onze eigen gemakzucht, ons eigen racisme, onze eigen geschiedenis, hoe dierbaar ons die ook is.

Maar juist dan, denk ik, - juist wanneer we ons op oudejaarsdag niet terugtrekken in de melancholie van ons eigen lief en leed, maar die delen met het lief en leed van anderen, in de gemeente, in de wereld, als we door Christus ook verbondenheid zoeken met anderen, *vreemde* anderen, hoe zij zich voelen in hun lief en leed, - juist dan kunnen we *samen* opengaan in liederen, in Cantica, in Psalmen in de nacht, die raken aan onze diepste verwachting, die ons meenemen op vleugels van hoop en verwachting: "Nobody knows the trouble I have seen", maar ook 'glory halleluja', want God weet ervan, - en jij ook, en samen *zingen* we.

Op oudejaarsdag voelen we ons persoonlijke verdriet en gemis. Jezus zoekt ons daarin op, in onze eigen worsteling en verwerking. Maar Hij wil ons dan bij elkaar brengen, niet om ons ongeluk met dat van anderen te vergelijken en te relativeren, maar het te *delen*, over grenzen heen: grenzen van leeftijd, welvaart, ras en welke dan ook. In zulk *delen* over grenzen heen voelen we ons dieper gehoord, ook door God zelf. En in dat dieper gehoord worden ontstaat misschien een loflied uit de diepte, een Gloria uit het Kyrie, een psalm in oudejaarsnacht.

Die kleine kring in de tempel van oude en jonge mensen rond het Christuskind, is een ontroerend beeld van Gods volk in zijn huis, een volk verzameld uit Israël en alle volken, rond een Messias die vrede brengt tussen alle naties en religies, die alle kleuren van ras en seksualiteit verenigt in zijn regenboog. Jeruzalem wordt de hoofdstad van vrede voor heel de wereld; 'go tell it on the mountain'.

Dat is de hoop en verwachting in die kleine kring in de tempel, een kring van oud en nieuw, een kring die de lofzang gaande houdt. In het centrum van die kring ligt het kind van Gods compassie, de Mensenzoon die ons vraagt compassie te hebben met elkaar, hoe vreemd en moeilijk die ander ook is, hoe diep we misschien ook moeten voelen in onze eigen ziel. Wat mooi als we zó diep gaan dat liefde en ontferming opengaan in een loflied, het loflied van onze gemeente die 'de lofzang gaande houdt' in het nieuwe jaar.

Amen